

УДК 330.31:504

Караїм Ольга,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри екології та охорони навколишнього середовища,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

м. Луцьк, Україна

olha.karaim@vnu.edu.ua

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ІНТЕГРАЦІЇ З ЄС

Одним із найбільших викликів у сучасному світі є забезпечення сталого розвитку, який був визначений Організацією Об'єднаних Націй (ООН) як підхід до економічного планування, що спрямований на досягнення соціального та економічного зростання, зберігаючи при цьому якість навколишнього природного середовища.

У теоретичному плані концепція сталого розвитку пов'язана з концепцією зеленої економіки (GE). Перехід до засад GE, починаючи із «Плану зеленої економіки» 1989 р., як тоді потребував, так і нині вимагає значних зусиль. Особливо гостро це постає для України в умовах відновлення її регіонів внаслідок російської воєнної агресії. Важливим є момент, що зелені стандарти не повинні заважати зусиллям у вирішенні соціально-економічних проблем, а мають допомагати розвитку GE. Для прикладу, у країнах Європейського Союзу, збереження навколишнього природного середовища та стандарти GE відіграють досить важливу роль у соціально-економічному розвитку. Окрім традиційної політики захисту довкілля, увага приділяється економічній модернізації, яка передбачає екологічно чисте управління ресурсами, що сприяє гармонійному економічному, соціальному та екологічному розвитку. Необхідно

звернути увагу й на те, що політика GE отримує фінансову підтримку в рамках політики регіонального розвитку ЄС [1].

Акцентуючи увагу на теоретичних аспектах, зазначимо, що у порівнянні з принципами сталого розвитку, концепція GE має більш практичний характер, реалізуючись в економічній політиці, зокрема, у сфері енергетики, промисловості та ін. Для того, щоб зрозуміти ідеї та принципи GE, необхідний глибокий аналіз процесу становлення та реалізації концепції в ході прогресу цивілізації та соціально-економічного розвитку.

У нинішніх реаліях України, GE повинна стати частиною економіки, яка заснована на знаннях, що передбачають використання інформаційних технологій та впровадження нових правил функціонування суб'єктів господарювання, з метою дотримання принципів охорони навколишнього природного середовища у процесі регіональної відбудови.

Зауважимо, що досить вагомим та доречним для реалізації в Україні є оголошення у 2019 р. Європейської зеленої угоди (EGD), яка є набором політичних ініціатив для виконання цілей сталого розвитку. Основною метою EGD є перетворення економіки ЄС на сучасну, конкурентоспроможну та низьковуглецеву економіку з мінімальними викидами парникових газів [2].

Концепція GE також є основою стратегії «Європа 2020», яка має на меті перетворити європейську економіку до 2050 р. на низьковуглецеву, ресурсоефективну та стійку до змін клімату [3].

Однак, сучасні теоретичні засади GE ускладнюються різними основними концепціями «слабкої», «трансформаційної» та «сильної» зеленої економіки. Зупинимось на актуальному для нашої країни трансформаційному аспекті.

Трансформаційні дії можна визначити, як такі, «які здатні перевести існуючі системи (їх складові структури, інституції та позиції виконавців) на альтернативні шляхи розвитку». Таке розуміння

трансформації має велике значення для розробки відповідей GE на регіональні, національні та глобальні виклики [4].

Трансформація GE в Україні повинна бути направлена на досягнення прогресивного результату шляхом сприяння підвищенню економічного, соціального та екологічного становища із врахуванням умов виснажливого воєнного конфлікту на нашій території та ліквідації його наслідків.

Трансформацію GE потрібно розглядати як комплекс принципів, цілей і дій, що включають дотримання засад сталого розвитку, раціональне використання природного та соціального капіталу, створення зелених робочих місць у подальшому повоєнному відновленні. Застосування цих принципів та дій на практиці може бути реалізоване через зелений ріст [5].

Враховуючи досвід ЄС, ключовим аспектом трансформацій GE є фінансові інструменти, що повинні бути передбачені політикою регіонального розвитку й сприятимуть досягненню поставлених цілей.

Трансформацію GE можна розглядати з двох різних аспектів. З одного боку – теоретичний, який дозволить створювати стратегії, політику та програми економіко-соціально-екологічного розвитку. З іншого боку – практичний, який дозволить розробляти плани та практичні дії, такі як зелені продукти і послуги, зелені інвестиції, сектори зеленої економіки й зелені робочі місця [6]. Також трансформація GE повинна сприяти розвитку економіки з замкнутим циклом і низьким рівнем викидів та забезпечувати розвиток біоекономіки [7]. У ЄС GE визначається як економічна система, що сприяє сталому розвитку, тоді як біоекономіка охоплює сталий виробничий процес у сільському і лісовому господарстві, рибальстві й аквакультурі, а також застосування біологічних процесів у промисловому виробництві та послугах [8]. У порівнянні з іншими країнами ЄС, досить високий рівень зайнятості у біоекономіці, зокрема

у сільському господарстві (понад 50 %) та лісовому господарстві (найвищий у ЄС) має Республіка Польща.

Важливим напрямком трансформації GE можуть бути ініціативи, започатковані у територіальних громадах, які повинні сприяти захисту довкілля, розвитку необхідної технічної інфраструктури, формуванню здорової та екологічно чистої системи харчування, покращенню умов праці та життя, а також збільшенню доходів населення.

У Програмі розвитку територіальних громад особливу увагу необхідно приділити агроеколого-кліматичним та органічним заходам, які проявлятимуть ключову роль у зменшенні впливу сільського господарства на навколишнє природне середовище. Головною метою цих заходів має стати зміцнення функцій сільського господарства. Описуючи різноманітні функції, які сільське господарство може виконувати, потрібно виділити наступні категорії: зелені функції, які полягають у відповідальному управлінні земельними ресурсами для забезпечення високої якості ґрунтів, сприятливих умов для тварин та збереження біорізноманіття; сині функції, що включають покращення якості води, запобігання повеням, а також виробництво гідроенергії та енергії вітру; жовті функції, спрямовані на підтримку життєздатності та згуртованості сільських територій, захист і збереження культури, традицій та самобутності регіонів, а також на розвиток агротуризму й полювання; білі функції, які стосуються забезпечення продовольчої безпеки та безпечності харчових продуктів [1]. Реалізація зазначених європейських ідей сприятиме інтеграції з ЄС.

Досліджуючи проблему трансформації GE, зазначимо, що необхідним є врахування можливості отримання іноземних інвестицій лише слідуючи принципам переходу до більш ефективних, екологічно чистих і ресурсозберігаючих технологій для зменшення викидів та пом'якшення наслідків зміни клімату, а також вирішення проблеми виснаження ресурсів і відновлення деградованого навколишнього середовища.

Повертаючись до теоретичних аспектів, слід відмітити, важливість визначення ефективності трансформації GE та здійснення економіко-соціально-екологічного моніторингу. Вимірювання трансформацій GE, повинні включати доступні дані, а також розширені рамки показників для визначення взаємодії економіки, суспільства та довкілля. З цією метою потребують розробки відповідні підходи. Зазначимо, що у цьому напрямку уваги заслуговує підхід Екологічного сліду (EF), який є поширеним для оцінки масштабу впливу економіки на навколишнє середовище. Великий потенціал для глобального, економічно ефективного моніторингу в багатьох сферах дослідження GE має підхід Спостереження Землі (EO). EO може швидко надавати велику кількість відповідних даних суб'єктам, які приймають рішення та розробляють зелену політику. Тому він рекомендується щодо визначення взаємодії економіки, суспільства та довкілля, надаючи більш повні вхідні дані [4]. Проте для оптимального результату визначення трансформацій GE доречним було б застосування комплексу із кількох підходів.

Підсумовуючи викладене, можна відзначити, що трансформація GE – це концепція, спрямована на досягнення зростання добробуту, покращення якості життя та соціальної рівності, відновлення виснаженого внаслідок воєнних дій навколишнього середовища. Трансформація GE стане інструментом для відновлення сталого розвитку регіонів України, поєднуючи у собі економічні, соціальні та екологічні цілі. Трансформація GE, як складова концепції сталого розвитку, дозволить оперувати на трьох рівнях і показуватиме ефективність управління [9].

Список використаних джерел:

1. Jeziarska-Thöle A., Gwiazdzinska-Goraj M., Dudzinska, M. Environmental, Social, and Economic Aspects of the Green Economy in Polish Rural Areas – A Spatial Analysis. *Energies*. 2022, 15, 3332. <https://doi.org/10.3390/en15093332>.
2. A European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
3. Szpak K. Polityka klimatyczna Unii Europejskiej w perspektywie 2050 roku. *Polityka klimatyczna*. 2020. P. 35.
4. Lucien Georgeson, Mark Maslin, Martyn Poessinouw. The global green economy: a review of concepts, definitions, measurement methodologies and their interactions. *Geo: Geography and Environment*. 2017. 4 (1). e00036. <https://doi.org/10.1002/geo2.36>.
5. Adamowicz M. et al. Zielona gospodarka, zielony wzrost i zazielenienie jako formy realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju. *Wiś i Rolnictwo*. 2021. T. 191. №. 2. 13–33.
6. Loiseau E., Saikku L., Antikainen R., Droste N., Hansjürgens B., Pitkänen K., Leskinen P., Kuikman P., Thomsen M. Green economy and related concepts: An overview. *J. Clean. Prod.* 2016. 139. 361–371.
7. Barbier E. How is the global green new deal going? *Nature* 2010. 464. 832–833.
8. Ronzon T., M'Barek R. Socioeconomic indicators to monitor the eu's bioeconomy in transition. *Sustainability*. 2018. 10. 1745.
9. Górka K., Łuszczuk M. , Zielona gospodarka i gospodarka oparta na wiedzy a rozwój trwały. *Optimum. Studia Ekonomiczne*. 2014. T. 3. 22–31.